

УЛУГ ОКТЯБРЬГА АЛДАР!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1980 ч.

ноябрь

6, четверг

№ 258

(11456)

1925 чылда үндүзүлгөнгөн

Өртөө 2 кап

ОКТЯБРЬНЫҢ КҮШТҮГ ЧАЛГЫ

Вотамче Октябрь революцияны ыш-
кыш ындагы улуг унуур-дузалыг, ындагы кон-
чуг улуг күштүг болушун ижи төрөлгө-
тениң төгүзүңө нажандар болуп, турп-
даа көрбөз. Ам Улуг Октябрь Чер кырында
63 чыл дургузунда болуң тинелгениң
базың уламчылашкан. Аңа совет ки-
жилер чоргаларың. Сагыш-сеткиликтең
ол өлүңүң.

Октябрь революцияның болгаш оң
баштыңчызы Владимир Ильич Ленинниң
дугайында хей-аът кирикчи революшчу
ырлар бүгү чурттарда, бүгү дылдарда
улам-а өткүт чангылаңың турар. Ол дээр-
ге бистиң маадырлыг өгбелериниң эге-
лээн ырлары-дыр. Ол дээрге бистиң чурту-
вуста коммунисттик тургузушкунуң тин-
лелгелериниң алгалары хосталга дээр
демисениң турар улустарың үкүрү-биле
наттыкыш улам-а сүрлүг апар чыдары-
дыр.

Ам делегейниң политиктиг картазынче
топтап көрүңер. Октябрың Нызыл ту-
гу ченге чурттарда киикий берген-дир.
Бистиң социалисттик Төрзөн чуртувус
капиталисттик «буззалашкын» шагда-ла
үнгөн. Делегейниң социалисттик система-
зы улам-а өскүп, калбарып бар чыдар.
Амгы дегейде ол эң-не салдарың күш
тапкан. Социалисттик чурттарда амычыл-
чынның чагай чоруу улам бедир, демо-
краттыг эргелери калбарып, экономика
болгаш культуразы чечетелип сайыраң.
Европаның, Азияны, Латин Американы
социалисттик чурттарын наттыктырып ту-
рар ЭДЧ чурттарың киикийиң саны
440 миллион ажыг, делегей арназынга
оларның экономиктиг күчү-шудалы ул-
гаткан. Ыңаңаш капитализмниң салдары
ажык кошкан. Дыка хей улустар оң
дөңгүзүн уштуп октапаш, политика бол-
гаш экономика талазы-биле хамаарылга
чек хөгжүүрү дээр демисениң турар.

Бистиң ынак баштыңчысы В. И. Ле-
нин Октябрь революцияның чаалап
алышкынынын бүгү чурттарның ажыл-
чы чоннарыга орун айтыр шолбон кыл-
дыр арттырып, нарак огу дег камгалаңар,
уламчылаңар деп чагаан. Совет улус Ле-
нинчи чагыларга нажандар кээдэ шыңчы.
Чап-чаа төрүткүң Совет күрүңүн чок
кылдыр дээр делегейниң бүгү капиталис-
тери буззалап кээр, хамааты дайының
кадыг-дошкун тургузушкунуңга эрсе-
дидим тулуп тургаш, күштүг дайының,
аш-тургайды анып эртен өгбелериниң
тиң маадырлыг чоруу нажандар утун-
дурбас, бистериң ол тинелгелерге хей-
аът кирикчү чоруу.

Улуг Октябрың эгелзэн херзэн дээр
турар дээр капитализм нажандар кат-
тап шензэн. Хамааты дайын доостурга, соци-
ализмниң тайбың экономиктиг хөгжүлде-
зинге шалтың кадар дээр дайыңнар чү-
нү кылбаан дээр Ыңалзакче оон база
чүү-даа үнзэн. Совет Эвилели кончу
ныска үеңиң дургузунда экономиказы сай-
ыраңгай улуг беризаа апарган. Социали-
змче амычыл чоннары хараа туруп ту-
рар оң сорунзаның күжү камчаар-даа аз-
жон улгаткан. Бир улаада капитализм со-
циалисттик күрүңүн фашизмниң ханыг
хөлү-биле бөй туруп наар бодаан.

Фашисттик Германия оор өзү-биле Совет
Эвилелинче халал келирге, аңаа удур бү-
гү совет улус чыгыс аптыг надурлуп үн-
гем. Кижи төрөлгөтениң төгүзүңде эң
улуг, эң кадыг-дошкун дайын эгелзэн. Со-
вет улус бодуңун Коммунисттик партияны
кың удуртулгазы-биле фашизмни чылча
шапкан, Европаның улустарын фашизм-
ниң ханыг аспадан адырган, кижи тө-
рөлгөтенден фашизмниң айылын чайлат-
кан.

Империалисттик күштер эң хоозуралдыг,
эң айыылдыг ядролуг дайынын өскүдөр
дээр социализмге удур «соци-даа», «идео-
логия-даа» дайынын нажанда чарлаан.
Ыңалза-даа ол оралдакышкынынараан
чүү-даа бүтпээн. Чүге дээр улуг Совет
Эвилелин баштаңкан делегейниң тайбың-
га ынак бүгү күштери дайынзактарның
халдарын хулүй туруп алган турар. Оон
ачысында ам кижи төрөлгөтен дөрт он чыл-
ларың дургузунда тайбың дээрлик ааң-
да чурттап турар. Бо үеңиң дургузунда
капитализм базым санында бодуңун туру-
жун чидирип келген. А Октябрың эге-
лэп каан улуг херээ бамбуренте улам-а
өскүп, базым санында быжыгып бар чы-
дар. Анголаның, Мунуу Йеменниң, Мо-
забиктиң, Никарагуаның, Эфиопияның,
Афганистаның болгаш есе-даа чурттар-
ның улустары капитализмниң аспадан
мырың-ла чап-чаа адырып үнгеш Улуг
Октябрың эгелзэн чыраткылыг орун-
че базым кирген, боттарың чурттарың-
да чаа амыдыралды тургузуп эгелеп турар.

Улуг Октябрың чыраткылыг байыр-
лалын бүгү совет улус бодуңун Төрзөн
чуртувун экономиказының, культуразы-
ның хөгжүлдезинде камчаар-даа аажок
улуг чедикшиңерлиг, өөрүшкүлүг утуңу
турар. Чонун чагай чоруун бедиринге
онгу беш чылда 329 миллиард рубльдиң
таску беш чылдан хей кылдыр чарыгаан.
Халас өөрдилгеге, сымалге хандырыл-
ганыңа, дыштанылгага, назылап кыраан-
нарың материалдыг хандырылганыңа
теледир, болгаш чигелдерге 134 мил-
лиард рубльге немей өскөн. Амгы беш чыл
панында нердүңгениңден 1,5 миллиард
рубль хей капитал салышкынынын чурт-
талга тудууна кириген. Беш чылда со-
вет кижи барын чартын миллиард дөр-
белчин мотр чуртталга шөлүн алыр. На-
ционал орулга беш чылда 397 миллиард
рубльге немей өскөн. Эрткен беш чылда
деңизерге, бо беш чылда улутпурге 717
миллиард рубль, а көздэ амыл-агыга 50
миллиард рубль хей продукцияны бодуор.
Улус амыл-агының 635 миллиард рубль-
диң кириген болгаш 1200 амыг улуг улут-
пур бодурулгелери беш чылда ажылалга
кириген.

Совет Тываның амычыл чоннары, бүгү
совет улустар ышкыш, Улуг Октябрың
байырлалын республиканың экономика,
культуразың хөгжүлдезинге улуг чедикши-
ннерлиг унураңып, партияның XXV
съездиниң шийирлерин амыдыралга
боттандырып, онгу беш чылдың планың
онолдаларын күөсөдир дээр, СЭКП-ниң
XXVI съездинин төлөптүг уткуур дээр, со-
циалисттик чарышты калбарың, шалыңчы
залчада амыдап турар. Улуг байырла-
дың бугуруңда СЭКП обкомунун, Тыва
АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң
болгаш Министрлер Чөвүлелиниң адынга
беш чылда хуусаа бетинде чедикшиңиң
күөсөтениниң дугайында репорттар Ты-
ваның сүт кембиде, «Тыва наара ту-
дуг» трестин автобазы, республиканың
аптека эргелел, авторепелге заводунуң
шутнулга цети, «Большевик» совхозун
Ары-Бажы сүт-бараан формазы дээр
ышкыш есе-даа дыка хей күш-амычыл
коллективтерден келтирзэн.

Аян кири шиметтинген хоорай, суур-
ларның кудумчуларыңа, дээрта амычыл
чонун чыскаалган колонналары ы-
зыл тунтарың, лезун, планаттарың холда
туткан ыр-шоорлуг, хөгжүм-музыкалыг
чалгып үнөр. Делгем Төрзөн чуртувусу
эргий үшкүн ол хөгжүг ыр-шоорун а-
зынга тымаларың хөгжүг хөмөйиң базз
улакып чангылаңар.

Күш-ажылчы белектер

КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ УЛУУНДЕ

Октябрың социалисттик
Улуг революцияның 63 чыл
оюн Кызылдың үш дугаар
транспорт бугурулгези көс-
кү ажыл-херектер-биле де-
мектеп эрттирип турар. Хүн-
нү-не 70 хире автомашиналар
рейсче доктаамал уруп турар.
Оларның хей кези Кызыл—
Ак-Довурак—Абаза—Абакан
—Кызыл аразы шыкыш узун
оруктарга улус амыл-агының
хөгжүлде эргекчү чугула
чыкты сөөртүп турар. Авто-
бугурулгениң чоллачылары
Улуг Октябрың байырлалы-
га чедир 60 амыг миллион
тонна-километрни күөсөдир.
Бердигин онолдалары сес чү-
мүн ажырыккан.

Бөгүңе чедир 50 хире амыл-
чынар—беш чыл планының,
а 60 амыг кижи—бо чыл-
адын күөсөдир, СЭКП XXVI
съездинге уткуштур калбар-
ган чарышты мурунку олу-
рун баштап турар. Шалың-
чыларын саны немештирэн.
Бугурулгениң хоочуру, 26 чыл
дургузунда мотористеп амыл-
лап келген И. Максименко,
бирги классын чоллачыны
Н. Чикасов, слесари Г. Алла-
ев, комсомолчу-амыктыр
галазыны бригадир В. Сип-
хин болгаш өскөлдөр-даа он
бирги беш чылдын үлүүнде
ажылдап турар.

С. ДАНЗЫ.

ДООЗАР ЧООКШУЛААН

3 дугаар орун-тудуг кол-
лектив онгу беш чылдың бо
доозукчу чылдада күөжениш-
кениң ажылдап турар Олар
Тээли—Ак-Довурак аразы-
ның орун туруп доозукчу
Кызыл-Мажалык—Кара-Хөл

аразынын орун доозар чок-
шудан.
Ак-Довурактың орун ту-
дугулары бо үкүрде Ак-Дову-
рак—Абаза аразының орун
чартып кылдырып база бе-
леткени берген.
(БИСТИН КОРР).

ОЛЧА-ОМАКТЫГ

Току районук шымык аң-
чыларың чамдыкың бөгү-
гү байырлалды акар шып-
кан арт-сының тайгаларда
эрттирип турар. Олар анымыр
селону эгелзериң муруну
чарымыда аңаар черлеринге
улушкунерни чыгылаан.
Нитизе-биле алырга, дың
хоар деп түндүлдү кылган.
Ыңаңага кижи болгаш онгу
өдүкчү-еркек чыгылаан
шыккан бар.

Чамдыктары 25—30 чедир ки-
ш дугаар план алган.
Ак Кызылжа, Ак Дорбинг,
Даргат Чинжит, Чылдык,
Шожаал, Баран Чинжит, Кол
Алгыны, Баран Дажыртан,
Социалист Күш-ажылдын
Маадыры Даржаа Эрестол
болгаш есе-даа мергендилг
аңчылар чымык аңаар ты-
жымче кириккен. Оларын
эркектер К. Алгыны 3 ки-
ши, 30 диниң, Б. Дажыртан 2
киши, 18 диниң тып, олча-
омактыг Октябрь байырлалын
уткаан.

Д. АРБАК.

АЖЫА - ИЖИ - БИЛЕ КИЖИ АЛДАРЖЫЫР

ВЦСПС-тин даргазы
А. И. ШИБАЕВ-биле
бесед

Бистиң күш-ажылчы ху-
дарың бөгү калжалар
чоруу турары СЭКП-ниң
XXVI съездинге белетке-
биле доктаргалаттыңар. СЭКП
ТК-ның октябры (1980 чыл)
Пленумун шийирлерин,
анда эш Л. И. Брежневтиң
чугаанында кирген чүддерин
болгаш түндүлдү совет ки-
жилер чангыс эл-сеткилдиң
деткип турар.

Съезд мурунуң чарымы
хүнүң калбарып, ук чарыш
кайгамчык массалык-биле, оон
бүгү киржикчилериниң чога-
дыкты тынышкынынын-биле
болгаш аа болур соңурулга-
ды-биле онолдаларын турар.
Улуг Октябрың байырлалын
миллион-миллион амычыл-
чылар чылдың болган беш
чылдың бугурулгелери планары
база алыңар, социалисттик
хүлүлгелерин күөсөдир ыт-
кы-биле демектеп турар.

Улуг амыл-агыңа маа-
дырлар, бистиң амыл-агы-
ның социалисттик хөмөй-
нүң чактычалары болу бер-
геси кижилер тытыр. Произ-
вения кылды үндүрериң көжү-
дир, оон шымык экиндер
дээр, нитилел байлактарын
улам көжүдир дээр мога
чок демиселди олар шудуру
чүткүлдү чоруулу турар.
Төрзөн күрү оларынга чор-
галарың эргелиң. Оларны
эрес-шудуру амыл-херекте-
рин чурт алдаржыдып турар.
Күш-ажылда шытыраңгай че-
дикшиңер дээр 1980 чылда
ССРЭ-нин Күрүңе шаңкада-

рын бугурулгени 180 му-
накчыларга СЭКП ТК-ның
болгаш ССРЭ-ниң Министрлер
Чөвүлелиниң доктаамал-биле
тынышкан. Оларның аразында
— улус амыл-агы адырлары-
ның хей мурунуңуң, бугу а-
ледейки республикаларының
төлөзүлгелери бар.

Ол кайгамчыктыг кижилер
чуртун амы-бүрү бугурул-
генинда чурттап, кыл-бүрү
участктарда амыдап турар.
Ыңаңага күш-ажылды бугуру
коммунисттик бугу-биле көөр
чорук, чедир алыңар чүдүге
доктаамас, боттарының эрга-
ларын хынамчылыг аныла-
тар, күш-ажылдың бугуру-
чулун улам өстүрериң а-
галарын дилер тывар дээр
чүткүл оларын онолалдырып
туорар.

Лауреаттарын барык деп
кезиз — бригадирлер болуп
турары онгай. Күш-ажылды
органлаштырууң, бригада
хөмөйиңиң өтүлгезиң ужуру-
галыңа дугайың сүлүкчү-
лөп турар. Ол дээр ам бе-
лел амыл-агының бугу
адырларынга шийиркиң 60-
лүп бар чыдар.

ССРЭ-ниң Күрүңе шаңка-
дарың лауреаттарының
аразында — Кострома ГРЭС-
тин энергетиктарының улуг
машиналы И. П. Пузов бар.
Улуг энергетиктары хуусаа

бетинде шийизаан алырын
херээңе, оларның амыла-
рыңа иделгениң болгаш а-
жылдың бедиринге улуг
улуг-хуузуң ол кириген.
Ажыл-херекти чогаалкы
хөмү, техникостут дээр-ле-
рескелдерин амылаарың
мурунча агаралдык нестер-
кең олар чүдүгү экичиг ча-
рыгдарың эки көргүлү-
нүң хей мурунуңуң, бугу а-
ледейки республикаларының
төлөзүлгелери бар.

«Технопол» бугурулге
кайгамчыкының Октябрь
50 чылы аттыг «шахтамың
чедикшиңиң амылаарыңа
Н. М. Петренко баштаан да-
аңыччыларың бригаданы
төлөптүг улуг-хуузуң кирип
турар. Бригадирниң кириген
үчелг, эвээр эвес сааңдары
практиктиг амылаада кирген
болган үеңиң хыналдың ар-
кың. Беш чылдың баштайы
хүндүлгелер эгелзэ-ле, да-
гүттер эртер амылаарың
ай санында 150—170 метр че-
дирин келген. Ол чедикшиң
кайгамчыкында ортукчак
темилерин иң амыг катал
ажыл турар.

«Нижневартовские фтега»
бугурулге кайгамчыкында
да нефть болгаш газ тын-
жымын мастери В. Я. Ру-
дольфтиң бригаданы «Ска-
жипадан-ла — эң хей нефть-
ни» деп лозун-биле амыдап
турар. Скажипаларын эки
ажылаары, дериңерин аңа-
турушкунуң амыгарың, тех-
никостут чурттарың шыңгы
(Төңүзү 3-кү арыңа).

ТУГУН ЧАЛГЫН КЫЛГАШ, БУРУНГАРЛАП БАЗЫН ОР БИС

жолгон орус, тыба, хакас, эрзек, долган, нганасан, немес улустарынын оолдор, кыстары бир одаг ачылар деп чыгылып келген, эртен-кечээр хорежик олурарга солун-даа чүгө болду.

Бир кезеэ бистин чыдыг оламын Диниогорек хоорайнын Култура ордуу болган. Красноярск ГЭС-тин баштайгы туудууларынын бирөөн, хоорайнын хоочун чурттагычы, хүндүтүлүгү хамаатын шүлүктүчү Владимир Белкин бисти ол ордуе чалаарынын мурунда делегейде ан улуг электри станциянын согуурадып, оон ажалдаар принциптерин табылгылап берген. Инда станциянын улуг залында бистин республиканын келер экин база көргүзүп каан — Тыба болгаш Хүт ГЭС-терин келер уеде тууду тургузар черлерин сайылгаанын кылал отчулгаштары-биле демделген. ГЭС-тин ажалдап үндүргөн электри энергиянын чурттуу чыгыс аай энергия системасынын шүгүмүндө каалып каап, нятчаган ону бистин республика база ап турар болгаш.

— Саял-Шуевск ГЭС-тин

туудуунда мээр өөрүм бетончулар, чолалчылар, монтажчылар ажалдап турар — деп, Владимир Белкин чугаалады. — Ол дээрге силерини Тыбадан кыраа өвөөс...

Чая Шагаан-Арыг, Чаа Чаа-Холдун туудулары. Саян далайын суг шыгжамыры бистин республиканын амыдыралында улуг чаартылгаларга салдарын чедире бергенин, ол объектилерде хой национал совет кижилерин маандырып ажалдап турарын мээр өнүктүрүм оона сонугураганнар.

Улетпур болгаш кездеэ ажал-агыттын чаа эгелерге сайыратканынын ачылы-биле Октябрь революциянын тилдизин бээр 63 чылдар тургузунда бистин чуртуу-сугуну чоку социал таалаы-биле чаалай чедирини чедип алган. Малчүктү агыллар узуктагынган: фабрика ээи, помещик, кулак-бай деп өстөрү амыг чаштар барык бисек. Ажылчыл, тараачын, совет интеллигенция делегейде сайырангай социализмни баштайгы чуртууну тугун, Октябрьнин тилетирбес тугун бедик чалап, дайында удур,

тайбын дээр сорукутгү деми-сежиң турар. Тайбын камгалаары, яны-бүрү системалары чурттарын жожа-хелбөө чурттарын болгаш кады ажалыжылаары, чепсегелдешкенин бүтү-нитки-биле дүжүрү — Октябрь революциянын баштайгы чылаарында улуг Ленинни дилп үндүргөн идеялар делегейини уластарынын утаан-мелеринде сингине берген, капиталист чурттарда дайынзрак идеттерге согуз бээр чепсек аларган.

Совет улустун сөөлгү беш чылаа чедип алган чедирининерин СЭКН ТБ-нын октябрь (1980 ч.) пленумунга, СССР-нин Дээди Советинин өөлчөгил сессиясында түнпел келер XI беш чылаа совет улустун мурунга тургузган сорулгаларын тодаргай чугаалажып көргөн. Партиянын XXVI съездинде уткуштур районнарын, хоорайларын болгаш республиканын, партия конференцияларын эртин турар, алаа бугурулгелерин, совхозтарын ажалында чедирини болгаш четпестерин илередиң, 80 чылдарда канчаар ажалдаа экпел

дээрин делегаттар тодаргай санал-опалдарына айтып турар.

Бистин келер үеис чырыткылыг, чаагай. Ону совет улустун ишти холу тууду тургузуп турар.

Ашты-чутту, түрегелди шылап эртем, Аас-кежиң, чыргалач хере баскан Арат киж чечектеген чуртун тууду, Ажыл, дышка хостуг эрге чаалап алган — Октябрьдин чаа хүнү төртүтүнгөн Октябрь ажалыжымын ырлап тур бис.

Юрий КЮНЗЕГЕШ-чогаалчы.

ЧОННУЧ ЧААГАЙ ЧОРУУ ДЭЭШ

Чурттуң Ундэзия Хоойлузу совет кижилерге калбак эрге-хүлээлериңи магадылаан. СССР Конституциянын 43-кү чүлүлүгө «СССР хамаатылары намын кыраанда, аараанда, ол шыкшак ажал кылар арга-шынзанын шуут азы шала чидиргенде болгаш азы, радиктынын оскунганда материалды хандырылга элмү эргелиг деп бижээн. Совет кижилер ол эргени калбак-биле ажалдап турар.

Чоннуч чаагай чоруун бедилер, оларнын материалды негелде-хергелдерин долу хандырып партиянын ан чугула согулаары. Ол талазы-биле партиянын салган сорулгаларын күтүскендерге социал хандырылга органдарынын киржилгези улуг. Хергелдериниң фондунуң хой кезин социал хандырылганын негелде-хергелдеринге үнүп турар. Чугаа 1978 чылда ол чырыдал 43 катал өскөн болгаш нити фондунуң 40 хуу-зун тургузуп турар.

Бистин чуртуу-сугу чүлге социал хандырылгага 40 миллиард ажал баштап үндүрүп турар. Ону беш чылдын эгенине дээрзеге, ол үш миллиард рубль хой.

Бистин республикада моон мурунда колхоз кижигүчү турган 2240 хамаатынын пенсиянын кемчилгизин узаттырып колхоз кижигүчү тургаш, пенсия албай турган 213 кижиге пенсияны тургускан.

Коммунист партиянын болгаш Совет чазактын хүн бүрү ала сагыш салышкынынын ачылында Тыбаа социал хандырылганын шүгүмү бүтү тала-биле бедик сайыраан. Ону дараадаа сантун баштаар. Бир өвөө 1945 чылда Тыбаа 5311 кижиге пенсия, пособие ал турган, алаа чылда чырыдал, 634 муң рубль турган болза, 1980 чылда 49100 кижиге пенсия, пособие тургускан, чылда алаа 25 миллиард рубль үндүрүп көрдүнгөн.

Партия болгаш чазактын үндүргөн доктала-шынтыктеринге ундэзиле, Ала-чурттуң Улуг дайынынын киржилгезин дайында амыттын оскунган дайынчыларын өг-бүлелериниң — венсак-биле

хандырылганын кемчелди өстүргөн база оларнын амыдырал хандырылганын байдалы көсүкү-биле өскүзгөн.

Республикада Ала-чурттуң Улуг дайынынын 538 инвалидтериниң пенсиянын кемчелдизин 10 хуу улгартырган.

Социал хандырылга шүгүмүнү ажалдакчылар хамаатыларга пенсия, пособие тургузарында аналда, оларын чылаа таарыштыр хаара турары база көсүгү күтүскенге алган. Илангыя согураарын Бүтү-россия нитилиде 60 талазы-биле көсүкү ажалдарын кылып чорудуп келген. Ук нитилидеги Кызыл дээр-диге-бугурулгелерде ажалыг күш-ажылга инвалидтерин таарыштыр тургузуп, хаара турар айтырып тургусканын хой. Коллектив олту беш чылдын бугу-рүлгелерин хуусаа бетинде август 28-те бүрү күүсеткеш, үеи мурнап турар. Инда бугурулгелерин мурнакчыларын олдуру чыл сайын алап турар. Чижээ, бугу-рулгелерин мурнакчылары — А. Амалда, А. Коротченко, А. Стахова, М. Матемкова, А. Монгуш, К. Огородникова болгаш оон-лаа өскелериниң ажалы макталдыг, үлгелерин.

Республикада намын кыраандарга болгаш бугу бугу-рулгелериниң инвалидтеринге үш итерат-башкыларын тургускан.

Республиканын социал хандырылга шүгүмүнү ажалдакчылар чоннуч пенсия, пособие хандырылганын экинжиге боттандырышкан, оларнын негелде-хергелдерин долу хандырып келгенер. Ак сеткилди, кышкык ажалы-биле чоннуч хүндүткелди чедип алганар бисте эвөөс өвөө. Чижээ, республиканын социал хандырылганын хоочун ажалдакчылары — Н. С. Глазков, Н. С. Подкорытов, К. М. Уганза болгаш оон-лаа өскелериниң күш-ажылы чоңга макталдыг.

каа, а аргыкчыларын 40 хуу-зу ажалдаар зоналарын ийи ажал катал калбарткан.

«Брестелстрой» тууду эргелесиниң көжүрүчү 8 колонизацияны, С. Л. Волк баштаа комплекске бригада тууду чыл графика бугуар шүшүртүлгелер арга-биле чорудуп турар. Ажыл үе-шатынын чидирини коллективте барык шүт кылдырган. Беш чыл дургузунда күш-ажылдыг бугурулгелер 32 хуу бедиктен. Бүтү объектилерин «Эки», «Тергик» экн дөөн үлгээшкенин-биле хуусаа бетинде дужаагылаан.

Казахстаннн көдээ ажал-агыттын ажал-ишчилерин бо чылын тарааларын байлак дүжүдүп тарып өстүргөн. Челябинсктин — автотранспорт комбинатынын чолвазын бригадир П. М. Колосов дүжүт ажалда алышкыныгга ажалдакчыларын келер экинчиге өлүкү кылдыр хууш бугуар алап турар. Бо чылын ол дүжүт ажал алышкыныгга чедир бери чылын эрттирп, он-он муң тонна тарааны дажылаан. Бодууң чогалын кылып алаа 25 тонна автотранспорттарын дувазы-биле автопоездиниң чык чугурулгелерин ол 100 тонна чедирген. Хууда беш чыл онвал-данын ол 1978 чылдын декабрыда күсөткен.

Көдээ ажал-агыт бугурулгелериниң хой бөлүк мастерлерини күш-ажылы эрес-шүдүлүгү мурун СССР-ниң Кү-рүге шаңналарын-биле демделген. Чаа дарааларын аралында — Приморье крайда 312 гектар шөлдүн тектерин, дилди 41,3 гектар ристи таарып өстүргөн ристи О. Н. Соколова, Узбекистанда төрүрүс чыл хойлап 170 тура-ганын алган хойжу К. Карабеков, Грузияда 265 тонна ажал шай бугуар чылап шайыш З. К. Урушадзе, Туркменияда чыл бугуар ховонин бедик дүжүтүргөн өстүргөн ажалыккан ховонин Г. Розмев, Эстонияда нитилин мал чылыга 14,5 муң тонна мал чедирини бедиктен М. Ю. Промя болгаш өскө-даа дыка хой кижилер бар.

Ажылчын дараалар күш-ажылга бедик көргүзүлгелерин чедип алган. Оларнын чедип алган дуржулганы үлгелеттисе ужуз-дүзүлгөн. Ону калбак ажалыг массаларга чедир кылмыр — ажал-агыт болгаш профалейд органдарынын дүлгөлдүгү.

(СЭТА).

САНААР, ФАКТЫЛАР

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫТ

Тыбаның көдээ ажал-агытты тоску беш чылда 60,1 млн. рубль капитал салышкынынын шикгээлп алган турган болза, бо беш чылдын чүлге эртен дарт чылында ол көргүзүп 154,8 млн. рубль четкен.

Бо беш чылда «Нен-Тей» совхозта 12 муң хаан өстүрүр болгаш семитир комплекс, уксаяжыдылга херезиниң болгаш тарып боозадыга талазы-биле республика станциязы, 345,5 муң мыйыстыг бөдө, 283 муң шээр мал кирер кажаалар болгаш өскө-даа туудулар амылаага кирген.

Эртен дарт чыл бугу-зунда ортууа-биле 100,8 млн. рубльдиң көдээ ажал-агыт продукцияны бугу-тунуп турган. Оон иштинде мал ажал-агыттын — 82,6 млн. рубль.

Беш чылдын баштайгы чылында нитилин малынга 13358 тонна тараа, 38211 тонна сипос, 81927 тонна сипос, 19250 тонна саваа бедиктеттинген турган. Ам 147656 тонна сипос, 61954 тонна саваа, 50017 тонна семиз, 300 тонна дзыл чедирит културалар, 152194 тонна сипос, 6724 тонна ет-тининг сипос далганы, 15448 тонна тараа, 2224 тонна бугу-бугу белең.

Беш чылдын баштайгы чылында 5942 хаан бо хүнүндө 14090 баш четкен. А 97600 ишү 107559 баш, 10 муң ишү 13890 баш, 148 муң ишү 210 муң чедир өскөн. Ол үеиң дургузуна төвө 100 баш көвүдүзүн.

Тоску беш чылда чылдын ортууа-биле 2775 тонна дук, 25 муң тонна суг ирүнеге саттыган турган. Ону беш чылдын эртен дарт чылында чылдын 2816 тонна дук, 257 муң тонна суг саттыган.

Республиканың көдээ ажал-агыттын үш муң ажал тракторлар, ийи муң алды чок хире автомашиналар, бугу чартын муң комбайнар, ол-ла хире аздазынар, ийи муң селлига, чаашкыналыр суггарар ийи чус алдан аргат болгаш өскө-даа он-он яны техника амылаап турар.

Республика эртен беш чылдын чыл бугуруна ортууа-биле 27,2 муң тонна этти, 25 муң тонна сүттү ирүнеге садып турган болза, ону беш чылдын чыл бугурунда (арткан ийи айны санаваска) ортууа-биле 28,4 муң тонна этти, 30,3 муң тонна сүттү болгаш 3290 тонна дүктү ирүнеге саткан.

ДАЙЫНЧЫ САЛГАЛ

СССР-нин Чепсектиг Күштеринин хүрээлэенин шериг ал-банын эрттирер — совет хамаатыларын хүндүлүг хүлээлгези. (СССР-ниң Ундэзия Хоойлузунда).

Күсүк аяс, тайбын хүнүнү алдын херелдери төрөн черин улам өң кире берген. Согуң дег, чыскаалык солдаттар чыгыс аай эрес башы-биле, дээрде чаган дуржалар дег, дистиндир башы орлар. Оларын офицериниң команди-маттар. Офицериниң команди-маттар сөстери эртенги иржым-жы үрей берилээр.

Дайынчы өрөдөлгө шөлүндө күчүлүг үгер-боозуларын дужааштыр чыскаай тургузуп каап, үгер-боозулар алаа чедип келгире, лейтенант Аркадий Приходко дайынчы өрөдөлгөнүн канчаар эртериниң дугайын тайылдырлап берди.

— Солдаттар, тус-тус туруштарыңар! — деп, команда үнери билек, дайынчылар боттарына бижылаан үгер-боозуларын дайынчы өрөдөлгө белелини хылап, каш-ла минута дургузуна дайынчы өтү ажалдаарга белели тодардымталар (аалаанда чурукта).

Ол өрөдөлгө үезинде хой-хой дайынчылар шылааран. Илангыя үгер-боозуларын ийги бөлүлүкү сержант Сергей Заричков командидалап дайынчыларын эң эки көргү-дүтүлгө болган. Алаа дайынчылар Ж. Нагоуев, Г. Шерба-лов, Р. Рамзасов, М. Гасанов олар ийиңи мактагынар.

— Улуг Октябрьнин чаалап алышкынынын, бөгүңү аас-кежиктиг тайбын амыдыралды бистин гарнизонун дайынчыларын амыктын-биле камгала-рында белең. Адаларын револю-люсу, дайынчы болгаш күш-ажылчын чаагай чачынчаларын төлөтүр-биле салган алган бистин дайынчыларымыс то-

НЬО-ИОРК. АКШ-та биче националдарын социал-экономи-мик негелдесиниң деткээни чыскаалады соон дарый хой кижиге киржилгиз митинг Нью-Иорктун негрлер району — Гарлемге болап эркен. Ка-ра кештиг американын массалыг организациаларын, профсоюз болгаш амыктар организациаларын хой санын төлээлекчиерин, көр-гүсүгү, Оларын аралында сержантлар В. Воробинков, В. Шатов, алаа дайынчы С. Ба-куи олар бар. Секретары шериг хүлээлгезин ак сеткилдиг, толентиг эрттирп турар Ана-толий Попов, Славян Афанас-ев олар-биле чугаалажып, Улуг Октябрьга турсааткан хана солун дугайын чугаала-жыл турар үеде чурукта тир-түрүп алган бис (чурукта).

Тайбын хүн. Совет кижилер аас-кежиктиг амыдыралды улам чаартып, ону беш чылдын планын оонадаларын эрестиг күсүдөң, лекенин партиянын XXVI съездин төлөт-тиг уткуур.

К. САРЫГ-ООЛ.

ШИМЧЭЭШКИНГЕ КЫЙГЫРЫГ

ЛОНДОН. (СЭТА). Чурттуң шериг боджон кызырары база социал чарыгдаларга ажаа-херенгилерин кызырар дээр чазактын планын күш чок бодуларын чедип алырчык ажалын шикчээшкенин Велкобританиянын Коммунист партиянын Чингине секретары Г. Макленан кыйгырган. Бо негелдес деткир кампа-ныны бүтү чуртка калбартып эргежок чугула деп, Меф-фидинге болгаш митингге чуга-лазныга ол онзалал демдел-гези.

Чуртталга туудуна, пенсия хандырылганын болгаш өскө-даа социал хергелдерге көрдүнгөн күрүне чарыгдала-рында 3—4 миллиард фунт стерлинг ашканы кызырар дугайында консервативтик чазак-тын шикчириниң парзалаа ды-наткан. Оон-биле холбаштыр

Найыралдын бажыңы

ПАРИЖ. (СЭТА). «Франция — СССР» нитилидеги штаб-квартиразы Парижтин Буас-сьер кудумчуунада турар. «Француз-совет найыралдын бажыңы» деп, ону французтар алап турар.

Үеи беш чылдар бургунга тургустууган ол нитилиде бо-дунуң хүрээлэениде азы-бүрү намын, профсоюзик, политиктик болгаш шажым-тү-дэлгел кижилерин кичир-тирп турар деп, нитилидеги президент чөвүленин кижигүк Мадлена Гильбер чуга-лап турар. Коллективтиг 160 кижигүчү оон ажалыгга эң илгектейл кичирп турар. Ол дээр — үлгүлүг бугурулгелерин, оон нитилиде Фран-цияны автомобиль бугурул-гези улуг фирмаларын бич-

Нитилидеги ажал-чору-дугузын чыл бугура улам калбартып турар бис деп, М. Гильбер чугаалаан. Совет республикаларын — Кир-гизияны, Литваны, Молдави-яны киржилгези-биле Совет Эвилелинин хүнieri бо тылын чедириниң эртен. Совет артистериниң концерттерин му-ңуң французтар улуг союу-гал-биле көргөн.

Р. РЕЙГАН ПРЕЗИДЕНТ БОЛГАН

НЬО-ИОРК. (СЭТА). Амери-каның Баттышкан Штаттары-нын чаа президентин республи-каның партиянын төлөөлек-чили, Калифорниянын губер-натору турган Рональд Рейган бола берген. Ноябрь дүгүнү вториниге болган бугу-ни-ти согулдаларга бердинген бадылаашкынынын санаары дүүңге чедир доозубаан, ийиңиңиң ах бажың дөш

Туринде ФИАТ-тын автомо-биль туудууң ажалчыларын-иң үр үеде демисеңи келсе-ни-биле оларын негелдизи-ге администрация дүжү бээр уурга таварышкан.

Ажылда массалык-биле үн-геге ат салтынар.

дүрер чоруктаң компания ойталда.

ФИАТ-тын ВИКТ, ИКПТ, ИСТ-тын административ-би-ле чыгыс аай профалейд федерацияларын дүжүкчүл-рениң аралында чыпыржыл-га ойталда.

ХАМААРЫШПАС

ПАНАМА. (СЭТА). Чеден чеди чылдар бургунга чарлаан хамаарышпас чоруктуң хүнүн Панамаңың улугу байырлап, демдел-гези. Бодунуң бүрүн эргезин бижылаар дээр демиселди берге оруун панама улус эркен. Панамаңын хамаарышпас чо-руун парлаан дораян-ла Американың Кут-тышкан Штаттарынын талазында шы-гын айымышкыны Панамаже кылып өг-лөз. АКШ 1903 чылда анык республика-га кулаанышкыныг көрүнү албадан болгаш Панамаңын девискээриниң кезини болгаш база суг оруун «монгези-биле» ажалдаар эргени чедип алган.

«Күрүңгизин ийитке күрүңгиз» Панама-нин черинге Вашингтон шак ийиңиң тур-гускан. Панама каналынын зонаын амер-ик империализм чынарда боттарынын колониязы кылып алган.

Хой чылдарын дургузунда шыдымсык

ЧОРУКТУҢ ХУНУ

демисеңи келгенин түңгелде ол кезе-ни өскөрткүчүр панама улус чедип ал-ган. Панама каналынын дугайында чазак-рээзеге 1977 чылда ат салган. 2000 чылга чедир ол каналдын зонаын үе-чалаар чедип ол панамага дамчып бээрин ол кезерлерде айткан болгаш ук кезерлер эртен чылдын октябрь 1-ден сонгаар күш-тү болган.

Ындыг болза-даа, Вашингтон бодуна алган хүлээлгелерин барымаалаады, оларын үргүчү үрөп турар. Панама каналыгга шериг контролон тургузар эргени АКШ-тын президентинге тышкы турар хоойдуу америк конгресс хүлээп алган.

Америк империализмниң чыныкышкы-неринге удуу, бодунуң хамаарышпас чо-руун улам ийиңи бижылаар дээр демисе-ли туугуң алаа-биле бодунуң национал байырдалын панама улус демделгези.

Уран сөскө алган ырлаам

СМОЛЬНЫЙГА, ЛЕНИННИЧАНЫНГА

И. ЕРЕМЕЕВ.

1917 чылда мен Петроградтын Путилов (ам Киров) заводунга ажылдап турган мен. Заводтун Кызыл гвардиязын отрядында турдум. Октябрь революциянын буюу-жүдөс Кызыл гвардиянын командирин чери бистин пулемет дужуушунуну алышкан. Алаа бис уаут болушкунарын херештери болгаш киржикчилери болдувус.

Смолюннын уаут хааламын аксынга болгаш херин иштине кызыл гвардейжилер болгаш революшун солдаттар база матростар эмчекер турган. Алаа дужуушунун, тусту тургуштарын, элдер деп бисти дужуушун. Пулеметтерин тургуштарга ишп чажырадып каап, бистер Смолюнжы киргеш, ийни казында өскө райондардан келгилер кызыл гвардейжилерин турган өрзө-диче холуй кире берген бис. Ол өрзөдө чок болган. Хаага чыгыш-ла телефон азып каан турган шикан чүе. Өскө райондардан келген кызыл гвардейжилер дужууштарындаан хостуг у-шагын, холдан боо-уун салбап, куруг шала кырында кижилер буруу канчаар кууш-дир, иччаар эрттирип турган.

Смолюнжы болур Советтерин II Бүтүрүшкө сьездинде ол айда чүкүктөн доо-гасттар кээп турган. Сьездини фронттаан кээп турган солдат делегаттары онзагай революшун

чу бауу-биле илгалдыг турган. Олар шунту дайынны карган, тайбыны иегеп турганнар. Оларга тускайлап өрзө-диче каан чурттан, шала кырында чымыл турганнар. Ба-жынарыстан ал алгылаан хүнежнеринисти олар-биле үдөжип чил, столонжы канчаар эртерин иш баштай айтп берип турдувус.

Ийн дугаар хүнде пулеметтар чыгыш дужуушларындаан анга, Смолюнжы кинерини көпшээрел бижектерин хинаарын база даскан.

Октябрь 25-те (ноябрь 7) Смолюннын ишти сьездини делегаттары — кызыл гвардейжилер, революшун солдаттар болгаш матростар-биле шыгырт доа берген бир-ле уаут ар өрзө, хөдөжүнүн чүе.

Октябрьн 25-че дүнесинде (ноябрь 7-же) Владимир Ильич Ленин Смолюнжыга чедип келген. Ол ийни каага бичи өрзөдө туруп алган. Бистин пулемет, дайынчы пулемет дужууштарындаан чүкүктү херекти даскан; революшун уаут баштыгынын камгалаар аас-кежиктиг болган бис.

Ычан Смолюнжыга байдал көчүгү берге турган. Меньшевистер болгаш эсерлер үшү-дүрүм сугулазын чүкүктү-дүрүм, кызыл гвардейжилерин болгаш революшун солдаттарын дедир сургаарын оралда-

жып турганнар. Смолюнжы чыла шавар дээр Керенский 50 батальон георгиевич айттыг шериг болгаш офицерлерин 40 батальону мөөнөзш, октаптар деп бисти коргудуп турганнар. Ыччаарга-даа кызыл гвардейжилер оон коргар боор бис. Бисти революшун немиселге большевиктер партиязы канип каан, иччаарга буржуазиянын кайдыг-даа халдашкынын ойтур каваринга кезде беле бис. Смолюнжыга чыдалар, пулеметтар болган өскө-даа боо-чепсектер ааран-шааран апарган.

Октябрь 25-те (ноябрь 7) хүндүс Актыйга залга Петроград Советини хуралы болган. Аажок улуг шикан, үн-дөр, бооларын тутулапкан, коридорго үе манжажы бердир, А ол дээрге Владимир Ильич Ленин чедип кырында үнү кээр, байыр чедир, өөрүшү-манайылг уткуп ап турган ол болган.

Советтерин эрге-чыгырамын, оон ажилчылар болгаш тараачылар холунга кирерини чугулазын дугайын чугаазын алаа дынаар аас-кежиктиг болган бис. Ыччаарга-даа Владимир Ильичини шак ол төгү-дүт чугаазын бистер төгү-дүт чедир дынааран бис, чүе дээрге бисти дайынчы турмуштарымыс кыйгыра берген.

Сьезд ажиттыгын соода,

коридорга ыт-даш үгеш. Бис хурал бооп турар залдын чоогунга турган болгаш, ол алгы кышкы үгеш черге бооларын тутулапкан, манжажыкан бис. Меньшевистер болгаш буржуазияны өскө-даа чалчак халдазын үндүрүп турар болган. Ыччаарга-даа делегаттарын бир демип ойтур шавышкынынга таварышкан, олар карым-догун өскө-дөтүп, залдын үнүр ужурга таварышкан. Сьездини кир-жикчилери — ак сьездини кижилер: «Унүп чоуна! Сат-тыныкчылар сөзөзүн!» деп килеп-биле оларын үндүр хөт-леп турганнар.

Октябрь революциянын шавынга оон-моон Кышкы ордуу хөмө таварып киреринге, ийндү завод ичи кызыл гвардейжилер чорутту: «Аврора» крейсер Кышкы ордуге дааш-тапты; Тур чак хоругдаты; дээр гергелг мөдөзлөр дээр турган.

Шак ол төгүдүт дүе Смолюнжыга, кым-даа ирак шикан. Чугаа даа халдазын иржын-шыпын апарган. Октябрь 25-да (ноябрь 8) 11 шакта Смолюнжы дужууш танымын «Владимир Ильич кээп илкет» деп сөн кыйгыра дээр. Алаа бүтүрүшкө мен Оон ол:

— Сен дүүн кежэ болган дүңү өттүр Нарва району-биле харылазын турдуң, оон-кү илкетэй сен—диди. Оон харып бүтүрүшкө, кыл-ган-на, билдир-ле чүөлөрүмн

шунтузун шэжи-биле рапорт-тап бээр дээр, дораан белет-кени бердим. Сүрөдөп тур-дум.

Өрзөдө кире бээримге, Ильич бичини столда бир-ле чүе бижекэн ол эскербэн. Шериг бауу-биле буттарым кожа-теп, бауладым. Ильич бажын көдүрүп хээп менсү карду. Владимир Ильич тура халып келгеш, ийн холун чангып-каш:

— Каята бардынар, сокса-лар! Олуруп алгаш, алаа чугааллап көрүңер—дээр.

Шэжилеп алган рапортун кайда боор, баштан уштунуп чаштай берген. Көргөн, билгенин, Путилов заводуну ажилчыларын тура-хөөнүп алаа-ла чугааллап берген мен. Ленин бижитинишкан, дына-лап олтурган. Шаптыктап олтур ирги мен бе дээр, кезек каа ийндим чиккен. Ычан Ильич бажын көдүрүп келгеш:

— Чугааланар, чугааланар, мен дынаар он мен—диди. Оон Совет эрге-чыгырга дугайында удуу чүе дужууш турарын база чугааладым. В. И. Ленин айтырлар са-лып эгелгеш. «Херээжнер Со-вет эрге-чыгырга сөткүл зы-нып турар бс»—деп-лаа ай-тырган. Соулдөс дынаарым-га, өскө районнар-биле харыл-жып турган кызыл гвардей-жилерин келдиртип ап, база чугаалазын турган болду. Ол хүнер менээ каян-даа ут-тудурбас!

МОСКВА. РСФСР-ни уран чуулуун адалдыг ажалдакчы композитор Владимир Яковлевич Шанинскийн 1975-1979 чылдарда уруларга таарыштыр бижекэн ырыларын дээр алаа ССРЭ-ниң 1980 чылда Күрүне шакилалы тыпсыр-биле саналаан. Ол дээрге М. Матусовскийни сөзүге бижекэн «Аврора», «Казы базары өөрүшкүдү», «Аж-жок вагон» (сөзү Э. Ус-

пенскийниң), «Хүдүмүрү» (сөзү М. Павловскийниң), «Ыт чиккен» (сөзү А. Лам-нин), «Пионер» (сөзү Л. Опалкинниң), М. Ножкинниң шүлүгүнө бижекэн «Төрүн чүрт» деп болгаш өскө-даа ырлар-дыр. ЧУРУКТА: В. Я. Шанинский утулар аразында.

Н. МАЛЫШЕВИЧНИң ФОТОЗУ. СЭТА-нын фотохрониказы.

ИӨРЭЭП ЧОРУР УЖУРУМ ОЛ К А Ж А Н, КАЯА, ЧҮҮ?

(ноябрь 7, 8, 9 күнүндө)

Октябрьн бир чыл оон байырлаан өй. Он сес чылды номчаанымдан сактып кээр мен. Ол-бо чүктөн эзэргектер шүргүл, халдаа, Ортс терин алам, аш, чүт шыдалапкан.

Ыччаажок Советтерин амы-тынып

Ыныштыг Ленин башкы туруп турган. Ырма-сыныгы ыйышкынар, кыжындаан Ырбар чол чок оон чүрээ коргусу билбөөн.

Чамбы-дипке эң-не баштай төртүтүгөн. Чангыс харыг социалисттик күрүшүн Төгүге мөңгө артар Сүлдө демдөөн Төлөвүн кижилер база дээр баштын.

Совет чуртун Сүлдө демдөөн көрүп кааш-ла, Чортгаралым, эрес-соруум хайынчы кээр: Ажилым мээ маскан болган кара чаштан Арбай кескен кадырмын ында сийбөөн.

Ала Ленин боданып каан топтап көргөш, Алын салып, бүтүрүлгү баддала каан. Ыччаажытын Совет чуртун Сүлдө демдөөн. Ырыг-шоорлук Ырбар чорур ужурум ол.

В. САГААН-ООЛ, ажилчы.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

НОВЯБРЬ 6-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». Информастыг программа. 8.50 — Эртеги сула шимчээлгилер. 9.15 — «Бистин-биле, бис дег, бистен эки кылдыр кыл». ЕДР-ден дамчыдыр. 10.15 — «Шап-ка». Хей, сериалыг уран-чө-чен фильм. 3-кү сериалы. 11.20 — Мөдөзлөр. 11.25 — 14.00 — Чалсар. 14.00 — Мөдөзлөр. 14.15 — «Уштер» алып томаан-нылар.

Уран-чөчен теле-

фильм. 2-ти сериалы. 15.20 — «ПУ-га чүе чүе», канчаар өөредип турарың? Бобур-скини уран чүе-үлөтүп учулгеш. 16.05 — Н. Асе-тин поэзия. 17.05 — Москва-чылар — партиянын сьезди-зинге. 17.35 — «Ералда» жур-налын артырарында. 18.05 — Бөгүн делегейде. 18.20 — Ко-мпозитор Н. Покоскин «Төрүн чуртунга дангыра» деп кан-татазы.

КЫЗЫЛДАН

18.45 — «Тыванын неслези». Информастыг программа. 19.00 — «Комиссарлар дугайында балада». Телефильм. 19.25 — «Уаг Октябрьга алдар!» Дам-чыдыр. 19.55 — Телемөдөзлөр.

МОСКВАДАН

20.10 — «Уе». Информастыг программа. 20.55 — 20.30 — Он-тибрымы социалисттик Улуг ре-волюциянын 63 чыл оюнга ту-раскааткан байырыг хураа. Байырлап концерт. Кремль-дин Сьездин ордуунда дамчыдыр.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

КЫЗЫЛДАН

17.00 — «Кым балылаары, кым уурадырмы?» Телефильм. МОСКВАДАН

18.45 — «Тестрага ужурамы-галар». ССРЭ-ни уаутун ар-тыр Р. Панин эрттирер.

КЫЗЫЛДАН

20.10 — Чалсарлар. 20.15 — 20.45 — В. Берзон ойнаар. Фильм-концерт.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

НОВЯБРЬ 6-ДА

«НАПЫРАЛ»: «Эң-не баш-тай аманка барган» 9.30, 11.30, 13.30, 16.30, 18.30, 20.30 (узаткан). «Мэон комиссарла-рым» 15.00 шактарда.

«АГААР»

Республикага бүргөш, чам-дык черлерге шөкүт эвес хар-чаар. Сөңгү-чөөн чүк, узла-лышым хат секундада 5-10 метр, эдер, күштелер, Агаар 0-2 градус сооп.

«ПИОНЕР»: Киночыным. «Көр сен, түөл» 11.00, 14.00. «Кезем херал истар чер-ниң мөдөзүн-биле» 9.20, 12.20, 15.20, «Истелгилер сүрүшкү» 17.00, 18.50, 20.40 (узаткан) шактарда. «ВОСТОК»: «Мэон Анфи-сам» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «А мыла дая-халымы ыржым» 12.30, 16.00, 19.30 шактарда.

дүргөн 9-14 метр, эдер, Агаар 0.5 градус сооп, чам-дык черлерге шөкүт эвес хар-чаар. Сөңгү-чөөн чүк, узла-лышым хат секундада 5-10 метр, эдер, күштелер, Агаар 0-2 градус сооп.

УЕМ УНУ

Уем уну — Байлак-Амур орун кылган Амур иштин чыгыш-дыр, Эртеп чепсес ховулар-дыр, Эдбек дүжүт шикээл-дир, Тюмөш черик нефтинини Дүлдүштөгел агым-дыр, Ажыттылып, холдай дамчаан Ак-жөк газтын чалыжы-дыр.

УЕМ УНУ

Чап-чаа туткан бажынарже Чалатканнар хөгел-дир, Ясли-сатта бичилерини Ямбыланган ырым-дыр, Хемнерин суун шыганаанган ГЭС-тиң күтү-шмээни-дир, Делемнерже ужушкунун Телкижнин сырзы-дыр.

УЕМ УНУ

Аймак хей чоп найырага Амур-шөлүн чурттазын дээр, Аас-кежик, хосталга Ажы-толдор өссүңгөр дээр, Бөмбүрөктин бууду сага Мөңгө тайбын доктазын дээр, Демасежен кижилерин Дем чангыс бажым-дыр.

О. СУВАКПИТ.

«АЯНЫНЧ» ЧАА ПРОГРАММАЗЫ

Ленинград хоорайда эстра-да уран чуулуунга чогадыкчы мастерскайында баштайгы тыва национал ыры-хөгжүм-дүг «Аян» ансамблдин чча программаны тургузар ажал чедикчинин доозулган. Ты-вааның күрүне филармонияны-он амык артистери Кайгал-оол Ховалит, Александр бол-ган Соия Балаа алышкылар, Марина Кужугет, Олег Са-рыглар, Надежда Иргит, Га-лиа Сат, Михаил Анжн, Темир-оол Кожикит, Ирина Монгуш, Владимир Табуев олар чуртта мастаркайга барган, тааң-да бир чыл иштинде өөрөнп, ансамблдин программаны тургузар талазы-биле улуз ажылды кылган.

Чоокта чча «Ленконцерт» деп концерт-гастроль катты-жыныкынын уран чуу-чө-вүлөдн СОКП Тыва обком-уну, Тыва АССР-ниң Куду-тур, министрствозуну, Тыва АССР-ниң композиторлар эи-ленини, «Росконцерт»-ниң талаларын, киржигеги-биле ыры-хөгжүмдүг «Аян» ансам-блдин белеткеш чча про-грамманы Ленинградтын Н. К. Крупская аттыг Ку-дур ордуунга көргөн. Чо-гууш программа бедик идеялыг, үрө-чөчөп делгелеп белет-киткен, оун чон ортузунга көрдүгү болур дугайында шикитилерин хулаа алган.

Программада кирген тыва ырлары ССРЭ-ниң композиторлар аныктыгын келжигү-түр П. Геккер, В. Брусник, В. Па-нон олар таарыштырып кыл-ган, тааныштары Н. Паско-ва, тургускан, чугаа номерле-рини режиссуразын А. Файра-хманова кылган, ыры башкы-ны уран чуу эртеминин

кандидаты доцент А. Кыска, кустюмерин Л. Павлова, А. Корбут олар чогадып чу-руп кылган, программаны иштин-биле Карел АССР-ни уран чуулуунга адалдыг ажылдакчызы И. Штобант тургускаан.

«Аяныч» программасында кандыг номерлер кирип тура-рыт, ол канчаар «тургусту-ган» чүе.

Коллектив алаа-ла эстра-да, а амгы уениң ыры-хөг-жүмүг ансамбли. Ындыг ан-самбль моон мурунда бистин республикага турбаандала чамдык онзагай, солун чүд-дердиг. Ында бүгү номерлерин хөгжүмүдөр үдөшкөн, ар-тистер таанылавышкан, ырлап күссөдип турары чараш, кө-рүштү.

Программа ийн кезектен тургустунган. Бирги кезе-те композитор В. Брусник-тин «Аяныч аялган» деп ыры-биле эгелээр. А оон соонда В. Серен-оолдун «Саян арты-дан келген «Аян» деп чечен чыгаан ансамблдин кайым келгени, чүе «Аян» деп ат-тын көрүктүлгө тааныш-тар. Улаштыр РСФСР-ниң уран чуулуунга адалдыг ажылдакчызы, Тыва АССР-ниң улустун артизи, композитор А. Чиргал-оолдун ансамбле күүсөдиринге таарыштыр би-жекэн «Аян туудала», «Кыг-гаргай», «Ой ая» деп ырлар динчакчыларын кичигейри хаара тудар.

Бирги кезекте композитор-лар В. Нухов, Р. Кедейбил, П. Геккер оларын ырлары, хөмөй, оңат база бар. Тыла хөгжүм херекселдери хомус, чадаган, бызаанын, лимби, ги-таралар, труба, саксофон.

фортелано-биле үн алыч, чангыс аян-биле ойнаар, оон-биле ырызжыларын удуур. Программанын ийги кезе-те «Делегейин дугаар ырылыг аян-чорук» деп адап болур. Ында япон улустун «Сакура» («Вишня»), моол улустун «Шикирген-ай» («Чүгенин ыры») деп ырлары-биле черге-лештир композиторлар Д. За-польский, Г. Портнов, Ф. Лу-нин, Ф. Фаринан, Г. Глазков, В. Миловадов, А. Кальварский оларын ырлары кирген.

Программаны белеткеш ту-рар үеде Тыва АССР-ниң культура министриниң оралак-чызы В. Оскал-оол, хомусту А. Салжак, композитор А. Чир-гал-оол, чогаалчылар В. Се-рен-оол, А. Даржаг, филармо-нияны уран чуу улузуну-зу Т. Далаа олар Ленинград-ка барып, «Аяныч» артисте-ринге боттүг дүзаны чедирген. Бот-тыгыныр уран чуудан келген Т. Кожикит, Г. Сат, И. Иргит, К. Ховалит болгаш өскө-дөз улуз уран чууге баштайгы бажынырым кылып, тыныгыр уран таланты-биле баштайгы көрүктүлгө со-нуурган.

Амык артистер Ленинград-ка чча программанын дужаа-ган дораан Соия хоорайга ба-рып, ыры конкурсузунга ки-ришкен.

Бирги тыва национал ыры-хөгжүмүг ансамбль улуг оруктун эгесинге баштайгы ба-зынарын кыла берди. «Аян» шынаа-ла аяныч, чараш, ды-наштыг, адыга таарыжы ту-рар ансамбль. Тыванын ажил-ты чөп, алынгын аныктары, «Аяныч» аажок сонургап, ху-дээн алырныг чыгынгыж.

А. ЧАРАШ-ООЛ.

ШЫДЫРАА ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА

Тыва АССР-ниң шыдыраа федерациязын президиум келжигүшүнүн чыгыш келген, республиканын шыдыраа ажи-дараалыга холбаттыр айт-тырларын чуулашкан. Алаа ССРЭ-ниң спорт мастерине кандидат Н. П. Шингини Мо-сква хоорайга тренерлер се-минарияга чораланын дугайында өткөдүш берген.

База ол иштин бистин рес-публиканын шыдыраа федера-циязын дарагым М. С. Хо-мушкү бодунуң дыштангыла-зын үзүндө Москва шыды-раачыларын ажал-херэи совуурган көргөшп амыра-лыч чиктерге тодарай төртүдү, чыгыштарга тут-ва-

дал берген. Ылангыя пайысы-лазын шыдыраачыларын маргалаалар үзүндө удурла-ныкчыныг азын-аалдек, бе-дик, культурут чоруп ол дем-деген, кандыг-лаа дичиниң калдымга хоралыг таакмыг уду демисежери ышкан чагай эгелзичинини дет-канын сүмөзүн. М. Хомуш-кун садалын чуудаттумун-шан, Кызылдын шыдыраа клубунга маргалаалар чоруп турда, оон алып, коридорун үргүлчү ары-силгил байлаа тургузарын дугурушкан.

Спорттун бо хевирин сайы-радыр талазы-биле Кызыл хоорайын шыдыраа клубунга ажилдагынын турарын фе-

дерациянын президиум кежигүшери шүгүмчүлөөн. Ол клуб-та өскө маргалааларга кир-жир спортчулар кирип турар ужурунда Кызыл хоорайын бирги чер дээр чемпионат чо-гуур хуусаазында эгелзөөн, Кызыл хооруксомуунуң чанын-да күш-культура болгаш спорт комитети ол айттыгыны шикитирээ, клуб хосталы-га азы ноябрь 4-те мар-галаалыг эгелзериң дугуруш алган. Алаа чүгө бодик-тыгын документтерин хула-да бар бир, ийги разрядтын шыдыраачылар ойнаар.

Ол-ла хураага зона маргала-дазынга бар шикитик» ко-мандини составын көргөн. Ында республика чемпиону Ч. Оон, мастерге кандидат Н. Шингини, Мадон Монгуш, Максим Монгуш, В. Заворин болгаш өскө-дөз кирген.

Д. САЛЧАК.

Кызылдын уран чуу уч-чызын республиканын ра-йоннарындаан чүгө хан-дыкчылыг оолдар, кыстар кээп өрөтүн турар. Чыл бу-руда 350 киж өрөтүн, уч-чы-лыге клубтарга болгаш ку-дуранны өскө-даа албан чер-леринге ажалдаарын бе-леткеп келген. Мында ийги-тир улустун хөгжүм композитор-

нун, культура ажалдакчыла-рын, шикити, чуралганын дээр өскө-даа салбырлар ажалдап турар.

Уш чыл бурунгаар уч-чы-шкын чанынга уран чууге хандыкчылыг уруларын чеди харылаан эгелзеп өр-редир республиканын уран чуу школын база тургу-с-кан.

Чыл бүрүдө уч-чышени дооскан тускай эртеминилер хоорайлар болгаш суурлар культура одаларында ажил-даар-биле чоруп турарлар.

ЧУРУКТА: уч-чышенин хо-рография — ийги ыры сал-бырынын болак сүргүлдары.

А. ЗАЙЦЕВИН фотоу болган сөзү.

Редакциянын адреси:

Кызыл, Шетипин-Кравченко кудумчуу, бажы № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ харысалгалыг секретарыны 2-23-35, секретариаттын 2-23-35, партийжы кидизиниң 2-21-75, культура кидизиниң 2-23-54, дөдө ажал-агый информация кидизиниң 2-20-60, корректорларын 2-27-41, бухгалтерияны

Ректоруна 2-24-63, редакторун оралакчыларын 2-23-24, 2-31-75 амылар болгаш совет тургуз кидизиниң 2-37-13, пропаганда кидизиниң 2-21-47, үстүрү кидизиниң 2-31-75, чагаа кидизиниң 2-41-37, 2-12-45, солун келбей барганла 2-32-75 телефоныч дугаар.

Тыва 17865. Чыгыш № 2667. СОЛОН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАПЧЕР